

МОДАТА НА СУБКУЛТУРИТЕ ОТ 80-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК ДО ДНЕС

Ас. д-р Татяна ХРИСТОВА

Югозападен университет "Неофит Рилски" - Благоевград, Факултет по изкуствата,
Катедра "Изобразително изкуство", ул."Иван Михайлов" № 66
e-mail: tatiyna@swu.bg

РЕЗЮМЕ

Проучването е ретроспекция на субкултурните стилове на обличане след 1980-те години на ХХ век (готи, гръндж, скейт) и отражението им в съвременната мода. Представен е актуален анализ на въпросите засягащи социалната идентичност и съсловна принадлежност. Музикалните стилове, медиите и спорта до голяма степен допринасят за разпадането на обществото на малки културни светове, изповядващи свои принципи и защитаващи свои ценности и правила на живот. Съвременната мода заимства от вампирската естетика, от странностите на готите и дори от манията за себедоказване на скейтърите. Нестандартното, мрачното, меланхоличното и свръхестественото се радват на много последователи и винаги ще вълнуват модата.

Ключови думи: мода, субкултури, Готи, Гръндж, Скейт.

FASHION STYLES OF SUBCULTURES FROM THE 80'S OF THE 20TH CENTURY TILL TODAY

Asst. Prof. Tatyana Hristova, PhD

South-West University "Neofit Rilski", Faculty of Arts,
Department of Fine Arts, Ivan Mikhailov Street, №56, Blagoevgrad, Bulgaria
e-mail: tatiyna@swu.bg

ABSTRACT

Studying the vast variety of subcultural styles and their attitude to fashion, I aim to uncover the multicultural world of modern man, to compare and, at the same time, outline the differences in subcultural way of thinking, dressing, way of life, etc.; different aspects and levels of affinity - aesthetic, psychological, socio-cultural, etc. I consider the philosophy of subcultures in youth fashion today, to be particularly relevant: namely, to be yourself, to be distinctive and to bring individuality, to be unique and different. The study is a retrospective of subculture styles after the 1980s (goths, grunge, skate, etc.) and their reflection in modern fashion. There is an up-to-date analysis of issues concerning social identity and professional belonging. Musical styles, the media and sports largely contribute to the collapse of society into small cultural worlds, confessing their principles and defending their values and rules of life. Modern fashion borrows from vampire aesthetics, the Gothic oddities or even the craft of self-proclaiming skaters. The non-standard, dark, melancholy and supernatural enjoy many followers and will always excite fashion. This article analyzes subcultures and their links to fashion, suggesting that this opens up greater opportunities for new creative interpretation, as well as introducing future designers to subcultures.

Keywords: Fashion, Subculture, Goths, Grunge, Skate.

Изследвайки огромното разнообразие на субкултурните стилове и отношението им към модата, целя да разкрия мултикултурния свят на съвременния човек, да направя съпоставка и в същото време, да очертая разликите на субкултурния начин на мислене, начин на обличане, начин на живот и мн. др; различните аспекти и нива на влияние - естетическо, психологическо, социокултурно и т.н. Смятам за особено актуална философията на субкултурите при младежката мода днес, а именно - да бъдеш себе си, да се отличава и да носиш индивидуалност, да бъдеш уникален и различен.

Готи субкултурата

В края на 70-те и началото на 80-те години на XX век в Англия се заражда готи субкултурата (*goths*, буквално преведено означава вандал, варварин, грубиян). Голямо влияние върху сформиранието и развитието на тази субкултура са оказали музикалните групи Joy Division, The Cure, Christian Death и други, с дълбоки басове, меланхолична атмосфера и депресивни текстове. Някои музиканти започват да творят в нов за онова време стил, силно повлиян и от "мрачните" автори и филмите на ужасите. Първият сингъл на Bauhaus - "Bela Lugosi's Dead", издаден през 1979 година е смятан за отправна точка за готик рок жанра. По същото време се ражда още една от формиращите стила групи - Siouxsie and the Banshees. Тяхната вокалистка Сузи Су (Siouxsie Sioux) популяризира нестандартен и провокативен външен вид, олицетворение на свръхестественото. През 1982 година отваря врати легендарният клуб Batcave в лондонското Сохо. Той се превръща в емблематично място за цялата готическа субкултура, защото именно там се оформя новото движение. Постепенно публиката, започва да подражава на музикантите в начина, по който изглеждат - бледи лица, тъмен грим, черни дрехи, скъсани чорапогащници, много значки и бижута.

В периода между 80-те и 90-те години гот-рокът добива популярност и в САЩ (където се нарича дет-рок), както и в редица европейски страни. Постепенно стилът на субкултурата започнал да се разнообразява както музикално така и визуално. Появяват се музикални стилове, силно повлияни от гот-рока и от неговата мода - индустриълът ЕВМ-ът (Electro Body Music), дарк-уейвът, готик металът и други.

Индустриълът и ЕВМ-ът са с електронно, танцувално и дори често агресивно звучене, а дарк-уейвът е по-бавен, меланхоличен и замечтан. Въпреки тези свои различия, музикалните стилове се обединяват заради силно емоционалните текстове, често изпълнени със свръхестествени създания и случки и външния вид на изпълнителите, където доминира черния цвят на облеклото, тъмния грим и бледите лица.

Готик модата често бива определяна като мистериозна. Характерни за традиционната готик мода са тъмните сенки на очите, силно подчертаните скули, умишлено разрошена типирани черна коса, стегнати в талията колани и корсети, кожени нашийници и якета, обувки на висока платформа и всичко е черно. Повечето култури гледат на черното като на цветът, символизиращ траур. Само цветът обаче не е достатъчен, за да се постигне характерния за готите вид. Моделите, аксесоарите, гримът и прическата са това, което създава от обикновената черна рокля прекрасен тоалет на вампирска графиня. Без значение дали тоалетът е изработен от сатен, дантела, памук или PVC, дали моделът е къс, дълъг, консервативен или провокативен, черното остава основният цвят за дрехи. Готите често допълват своите тоалети с червен цвят, символ на пламенната страст, кръвта и живота, и връзката с вампирите. Готите носят контактни лещи, оцветени в червено, бяло или жълто. Тази мода е олицетворение на влечението им към дявола, а от там към греха и похотта, типично за дамите целящи именно това, носейки червени дрехи, изработени от кожа или латекс. Друг цвят, който допълва черното в готическата субкултура е лилавото, но в неговите тъмни нюанси. Лилавото (създава усещане за мрак и загадъчност), символизира, от една страна, благороден произход, а от друга спиритизъм, магия и мистика. Този цвят поставя красив акцент на чисто черния тоалет, без да разваля мрачното усещане.

Макар обединявани от обща идея, моделите на облеклото сред готите често се различават в зависимост от конкретните музикални предпочитания или условно, на групи, силно повлияни от различни исторически епохи (*Фигура 1*): **Антикварни готи, ренесансови готи, романтични готи, викториански готи.** Моделите се приближават максимално до периода, който представят, често пъти издържани в типичните

тъмни цветове. Дрехите създадени по мотиви на Викторианската епоха и Ренесанса се изработват най-често от дантела, сатен, кадифе, коприна. Присъстват корсети, дълги разкроени поли, пелерини и др. Като цяло стилът е романтичен и меланхоличен, отразяващ музиката, която тези готи харесват - нео-класика или Dark Wave. Ако обаче към това облекло се добавят импланти на зъбите и цветни лещи, готите добиват вампирски вид.

Фигура 1 Облекло на готи, повлияно от исторически епохи

Сайбър-готи облеклото включва корсети, панталони, къси поли, мрежести блузи и др., изработени от винил, латекс или кожа. Често корсетите се допълват от фосфорицираща

пластика. Характерно е използването на кабели, вериги и халки със технологичен дизайн. Обикновено този тип готи най-много се увличат по индъстриал, ЕВМ, synth-pop.

Фигура 2
Фетиш готи

Фетиш-готите са най-близко до фетиш естетиката и облеклата им са почти изцяло вдъхновени от BDSM културата (включва садомазохизъм и други ролеви междоличностни практики). Дрехите са винаги прилепнали плътно по тялото, направени от латекс, винил или кожа (Фигура 2). Често се носят корсети, но не рядко се срещат и рокли или латексови клинове. Почитатели са главно на ЕВМ.

Стилът **готик лолита** идва от Япония и е най-популярен именно там. Характеризира се с кукленски вид, който се постига чрез дългите до коляно рокли и поли, къси чорапки, коси на букли и обувки с платформи. Отново често се носят корсети, а материите са главно дантела, памук, сатен и коприна.

Тези разделения по стил на обличане, обвързан с музикални предпочитания са условни.

Фигура 3 Готик аксесоар - погребално бижу

Доста често готите слушат няколко или всичките стилове музика, а се обличат според настроението си или според събитието, което посещават.

Бижутата, аксесоарите, обувките и малките детайли са от изключително значение за готическата мода. До голяма степен именно те допринасят за готик вида на тоалета. Първоизточниците на бижутата в съвременната готическа субкултура датират още от XVII век във Великобритания, когато се заражда своеобразна мода в погребалните бижута (Фигура 3). Тази тра-

диция започва с Крал Чарлз I през 1649 година. След неговата екзекуция най-верните му поданици носели негов миниатюрен портрет във фасетата на пръстен заедно с кичур от косата му, скрит под картината. На пръстена били изписани думите "Славата на Англия ни напусна", придружени с череп и корона. Традицията да се носят бижута в памет на обичан човек бързо се разпространила в западна Европа. Мемориалните пръстени били изпълнени със символи на смъртта - череп или череп с кръстосани кости, поставени върху подложка от коприна, слонова кост или коса, покрити от кристал [1].

През XIX век към пръстените започнали да се изработват и колиета, брошки, медальони, карфици за вратовръзки, обици. Бижутата били изработвани от злато и сребро, декорирани с перли или емайли, издялани от слонова кост или изковани от стомана. Постепенно обаче черепите излезли от мода и били заменени от мотиви като погребални урни, силуети, готически арки, рози, плетеници. Модата на траурните бижута приключва след Първата световна война. В края на 70-те и началото на 80-те години на XX век с раждането на готическата субкултура отново започват да се появяват подобен тип бижута. Те обаче не са в памет на изгубен любим човек, а се носят с чисто естетическа цел. Съвсем естествено моделите са осъвременени, но отново се срещат медальони с капаче, рози, черепи и т.н.

Първата фирма, изцяло за готическа мода, е открита през 1980 година във Великобритания. В момента Alchemy е легенда сред почитателите по цял свят. Нейните основатели Джеф Кейзън (Geoff Kayson) и Тревър Филипсън (Trevor Phillipson) въвеждат модата на бижутата. Заедно със символите на смъртта, използвани в траурните бижута - като черепи, кости, урна и т.н., те използват и мотиви, заимствани от вампирската естетика - ковчези, прилепи, паяци, удължени зъби, надгробни плочи и т.н. Интересното при готическите бижутата е, че много умело съчетават различни метали и камъни с дантела или сатенени и кадифени каишки. Обикновено за изработката на бижутата се използва сребрист на цвят метал (сребро, стомана, бяло злато и т.н.). Канадската авторка Нанси Килпатрик, която пише за готическата субкултура, има своя теория за този феномен. Според нея среброто е металът, който най-

добре отразява черното като в огледало. Също така то се доближава до сивото - цветът на сенките [9].

Фигура 4 Готи грим

Най-характерно за готик грима (Фигура 4), е силният контраст между яркото червило, тъмните сенки и призрачно бялата кожа. Дълги години бялото лице се е смятало за признак на аристократично потекло и високо положение в обществото. Готите обаче прибавят този акцент към външния си вид поради по-различна причина. Не толкова във фолклора, колкото в романите от XIX век и в киното, вампирите били описвани като изключително бледи. Кожата им изглеждала тънка, фина и бяла като порцелан. В контраст със силно избеленото лице, очите и устните са гримирани в тъмни цветове. Сенките за очи най-често са в черно, тъмно зелено или лилаво. Червилото също може да е черен цвят, но повече се набляга на кърваво червеното, напомнящо кръв по устните след вампирско угощение.

Интересно при готи субкултурата е, че както полите и корсетите се ползват и от мъже, така и гримът се среща и при двата пола. Разбира се при мъжете рядко присъства червило, а очният грим е значително смекчен. Бледото лице обаче се среща често, особено при почитателите на Викторианския стил, стремящи се да приличат на аристократични вампири.

Съвременните интерпретации на готи модата, можем да видим в колекциите на дизайнерите: Alexander McQueen 2009, 2014; Alexander Wang 2015; Yogi Yamamoto 2011 (Фигура 5); Gareth Pugh 2013; Korhani Home 2013 и мн. др.

Фигура 5 Yogi Yamamoto, 2011

• Гръндж субкултурата

Гръндж (Grunge или наричан още Seattle Sound) субкултурата се заражда като течение на алтернативната рок музика от началото на 90-те години в северозападната част на САЩ, Сиатъл. Гръндж произлиза от хардкор пънка, траш метъла и инди рока. Привържаниците на този стил се определят като бунтари, силно изявяват своята индивидуалност и се открояват от масата с външния си вид и поведението си.

С появата на MTV (Музикална телевизия) през 80-те години, дошло схващането, че стилът е по-важен от съдържанието. Недоволни от това, някои млади музиканти започват да отхвърлят глам-метъла и арена рока, създавайки вместо това изпълнена с безпокойство музика. Гръндж се развива от пънк рок сцената, повлиян от местни пънк групи, като The Fartz, The U-Men, The Accused и от поп-пънкарите The Fastbacks. Преди всичко, най-голямо влияние оказва тежкия звук на Melvins и Wipers. Някои гръндж групи като Mudhoney и Nirvana са до

голяма степен вдъхновени от гаражния рок и пънка. Други, като Alice in Chains Soundgarden, взимат звученето си от ранните хеви метъл групи, а подхода си - от пънка. Грънджа остава най-вече местен феномен до пробива на Nirvana с Nevermind и Smells Like Teen Spirit в началото на 90-те. Албумът става номер 1 в много страни в света и популяризира гръндж културата. Nirvana са по-мелодични от предшествениците си, свирят по-традиционен рок от други гръндж банди, но споделят тяхната страст и суровост. Когато започнали да издават албуми, продуцентската къща Sub Pop е главният фактор за популяризиране на стила.

Фигура 6 Гръндж мода

От стил в музиката, в началото на 90-те, се заражда гръндж модата. Медиите отдавали прекалено значение на стила на обличане на гръндж музикантите и почитателите им, както и на други аспекти от локалната култура. Стилът на обличане бил смесица от пънкарски стил и облекла характерни за населението от

Северозападния бряг. Днес гръндж е синоним на удобство, достъпност и непретенциозен стил на обличане. Грънджа прави смели комбинации, съчетавайки изтъркани дънки в черно, сиво или светлосиньо, разкъсани на коляното или другаде, с карирани свободни ризи, под които се подава тениска с надпис. Носят се ботуши на платформа или кубинки на нисък квадратен ток с множество капси и катарамии. При жените е характерно носенето на свободно падащи рокли, плетени пуловери и кожени якета, къси поли или панталони, с черен чорапогашник и кубинки. Друг мотив на гръндж визията и емблематичен аутфит на 90-те, е носенето на втора риза вързана за кръста. [7].

Гръндж модата не е била плод на предпазлив опит да се създаде привлекателен стил, а по-скоро резултат на ниската цена на тези дрехи и способността им да пазят топло в студения климат на района. В света на рока скъпите облекла били заменени от обикновени дрехи като тениски, кецове и дънки. През 1992 година с колекцията си Пролет/Лято за Perry Ellis, Марк Джейкъбс предизвиква много противоречия в модните среди. Колекцията е въплъщение на грънджа, което не се харесва на критиците, тъй като според тях, това е антимода. Седмица след показването на колекцията тя е спряна от производство, а Джейкъбс е уволнен.

Масовата популярност на грънджа била кратка, поради няколко основни фактора. Почитателите и музикалните историци смятат, че повечето от гръндж групите не можели да имат дългогодишен успех и поддръжка от продуцентските къщи, защото много от тях, отказвали да сътрудничат на издателите за създаване на радио-хитове.

Друг фактор, който допринася за края на грънджа, е появата на нов стил наречен "post-grunge". Пост-гръндж е вариант на грънджа, без твърдия звук, характерен за предишния стил и насочен към масовата публика. В средата на 90-те, продуцентските къщи започнали да подписват с различни групи с подобно звучене и ги направили популярни. Въпреки че някои от тях, като Silverchair и Bush, постигат успех, повечето фенове отричат post-grunge стила и го определят като комерсиален.

Употребата на хероин от гръндж изпълнителите бил също сериозен проблем за нормалното функциониране на групите. Смята се, че

края на грънджа започва със смъртта на Кърт Кобейн през април 1994 година. Интересното е, че Кобейн често бил сниман с фланелки, на които било изписано "Grunge is Dead" (Гръндж е мъртъв).

Съвременните интерпретации на гръндж модата, можем да видим в колекциите на модните марки: Perry Ellis 1993; Alexander Wang 2008; Saint Laurent 2013 (*Фигура 7*); Love and Lemons 2014 и мн. др.

Фигура 7 Saint Laurent 2013

• Скейт субкултурата

Името на този вид субкултура идва от думите скейтборд (skateboard). Това са младежи, които усъвършенстват уменията си със скейтборда, правейки сложни пируети върху големи съоръжения, специално пригодени за този вид спорт. На запад първите скейт паркове се появяват през 70-те години, но стават особено популярни в края на XX век. Въпросните съоръжения много често са дело на самите скейт манияци, които си изработват сами рамките, върху които да се пързаят.

Като всяко едно субкултурно направление и скейтърите имат свои специфични характерни особености. Една от най-важните е себедоказването. Тръпката от изживяването е водеща при скейт манияците. Именно тази тръпка зарежда младите и чрез нея, те изразяват себе си. Скейт манията може да се разглежда и като вид изразходване на насъбрала се енергия. За скейтърите това е не само хоби, но и начин на живот. Чрез скейта те заявяват себе си и се

утвърждават като характери и начин на мислене. Практикуването на този спорт изгражда навици за движение у младите, които все повече и повече се обездвижват. Благодарение на

скейт манията се развива самоконтролът, самоувереността, умението за съсредоточаване и много други.

Фигура 8 Скейт мода - Ashish, 2016

Облеклото на скейтърите е много разнообразно и многоцветно, освен това то е в синхрон със специфичните им нужди. Скейтърите се спускат по рампи и летят във въздуха, затова много важна и предпазна част към екипировка им са каската, коленниците и налакътниците. На запад професионалните аксесоари и екипировката е огромна индустрия, която носи големи печалби. Всички елементи от стайлинга на скейт маниака са артикули на определени култови марки, които са неизменна част от визията му. Като се започне от малките неща като портфейл, ключодържател, шапка, мине се през скейтборда и се стигне до кецовете, тишъртите, панталоните, каската и т.н. Кецовете са един от най-важният елемент от Скейт субкултурата. Те са изработени от специални устойчиви материали. В магазините за младежките субкултурни моди, единствено скейт облеклата и аксесоарите, са тясно профилирани.

Скейтбордистите са повлияли на модната индустрия чрез начина си на живот и начина, по

който се обличат. Естествено е, че скейтърите биха създали собствени линии за облекло, защото те най-добре знаят от какво се нуждаят. Скейтъри като Кийт Хуфнагел и Стиви Уилямс са собственици на линии за скейт облекло и не са единствени. Други по-популярни марки модни марки са: Stella Mc Cartney, Ashish (Фигура 8), Thrasher; Vans; Stüssy; Nike; Spitfire; Volcom; Diamond; Supply; Obey; Adidas; Quiksilver; Burton; Empyre; Billabong; Roxy; Converse; Crooks And Castles; Highway Jeans; Jac Vanek; Journeys и др.

По улиците днес можем да срещнем представители на различни стилове. Това е така, защото модата е свободолюбива. Тя обича различните и се радва на засилен интерес от страна на младото поколение [6]. Всяка една субкултура представлява интересен социален феномен. Съвременните форми на проявление не са израз на протест, а по-скоро увлечение към определена естетика или модна тенденция. Цветовете, кройките, материите, бижутата,

гримът и прическите са комуникативен фактор, с конкретно значение.

Настоящата статия анализира новопоявили-те се субкултурите след 80-те години на XX век и отражението им в модата, като предполага, че по този начин, изучавайки идентичността им, се откриват по-големи възможности за ново творческо интерпретиране (*Фигура 8, 9, 10*), както и за запознаване на бъдещите дизайнери със субкултурите.

Фигура 9 Модни скици инспирирани от готи модата, дизайнер Вяра Маринова

Фигура 10 Moda инспирирана от гръндж модата, дизайнер Вяра Маринова

Фигура 11 Модни скици инспирирани от скейт модата, дизайнер Вяра Маринова

ЛИТЕРАТУРА

1. Георгиева, Мила. Идентичност на готическата субкултура // Медиите на XXI век, Онлайн издание за изследвания, анализи и критика ©
<http://www.newmedia21.eu/izsledvaniq/identichnost-na-goticheskata-subkultura/> 19.12.2014.
2. Дворецка, Я. Езикът на модата // ©Tune-In, 26.10.2009.
3. Игнатовски, К. Street art // Литературен вестник, №2, 6 март, 2009.
4. О`Хара, Дж. Енциклопедия на модата. "Библиотека 48", С., 1995.
5. Христова, Т. Модата на субкултурите от 50-те до 70-те години на XX век // Сборник от XXVI Международна научна конференция за млади учени, С., 2017.
6. Христова, Т. Облеклото - избор и образ на културна идентичност // *Списание "Социология и икономика", (Sociology & Economy)*, Година III, Брой 1/2013, с. 84-90.
7. Христова, Т. Културни процеси и тенденции през втората половина на XX век и влиянието им върху характеристиките на съвременното облекло. Дис. Благоевград, 2015.
8. Hristova, Tatyana. Clothing - a choice and image of cultural Identity // *Postmodernism problems*, Volume 4, Number 1, 2014. p. 80-87
9. Kilpatrick, Nancy. *The Goth Bible: A Compendium for the Darkly inclined*. New York, 2004.
10. Laver, Christopher. *Fashion*. Oxford university Press, 2003.